

การพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการจัดทำแผน
ชุมชน กรณีศึกษา บ้านนาอ่าง หมู่ที่ 1 ตำบลนาตาล อำเภอเต่างอย
จังหวัดสกลนคร

13

DEVELOPMENT OF THE CAPABILITY OF THE VILLAGE COMMITTEE TO MAKE
A COMMUNITY PLAN: THE CASE STUDY OF NA-AANG VILLAGE, HOUSE GROUP 1,
NATAN SUB-DISTRICT, TAO-NGOI DISTRICT, SAKON NAKHON PROVINCE

นันท์พร นามพิกุล*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สำราญ กำจัดภัย**

อาจารย์ประทุมทิพย์ มานโคกสูง***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดทำแผนชุมชน 2) สร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา
ศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้าน 3) เปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนชุมชนก่อนและหลังการใช้ยุทธศาสตร์
เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) กลุ่มเป้าหมาย คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านนาอ่าง หมู่ที่ 1 ตำบลนาตาล
อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร จำนวน 11 คน ดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาสภาพปัญหา 2) สร้างและวิพากษ์
ยุทธศาสตร์ 3) ทดลองใช้ยุทธศาสตร์ และ 4) ถ่ายทอดและเผยแพร่ยุทธศาสตร์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ การ
สนทนากลุ่ม แบบประเมินยุทธศาสตร์ และแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ร้อยละ
ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหา สาเหตุเกิดจาก 1) คณะกรรมการ
หมู่บ้าน ขาดการเรียนรู้ ขาดแรงจูงใจการมีส่วนร่วม ขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะ ไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์
ของแผน อุปกรณ์ บุคลากรไม่เพียงพอ การกีดกันหาเลี้ยงครอบครัว และ 2) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ไม่ชี้แจงทำความเข้าใจ
ไม่ร่วมปรึกษาหารือ ชี้นำสภาพปัญหาและดำเนินการเอง ไม่ชำนาญการเป็นวิทยากรกระบวนการ การเบิกจ่ายงบประมาณ

ยุทธศาสตร์การพัฒนา ประกอบด้วย กระบวนการพัฒนา 4 กระบวนการ คือ 1) การค้นหาปัญหาและสาเหตุปัญหา
2) การหาแนวทางแก้ปัญหา 3) การปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ และ 4) การติดตามและประเมินผล โดยมีแผนงาน
โครงการ กิจกรรม แหล่งงบประมาณ ผู้รับผิดชอบ และระยะเวลาดำเนินการ การเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจ
คณะกรรมการหมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนชุมชนหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาสูงกว่าก่อนการใช้
ยุทธศาสตร์การพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

*** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ABSTRACT

The objectives of this study were: 1) to investigate the problem state of making a community plan, 2) to create a strategy to develop the capability of the village committee, implementation of the strategy. The study was a qualitative research. The target group was 11 people comprising the committee members of the Na-aang Village, House Group 1, Natan Sub-District, Tao-ngoi District, Sakon Nakhon Province. The study process 3) to compare knowledge and understanding of making a plan between before and after was composed of 4 steps: 1) investigating the problem, 2) creating a development strategy and judging it, 3) implementing the development strategy, and 4) propagating and disseminating the development strategy. The tools used were an interview guide, a focus group discussion, a strategic assessment form, and a test of knowledge and understanding. Data analysis was done through content analysis, percentage, mean, standard deviation, and t-test of dependent samples. The findings were as follows: The problem states: 1) The village committee had critical problems of lacking the learning, the motivation to get involved, the knowledge and skill in making a community plan, and of not seeing the importance and benefit of the community plan; and 2) the government officers had critical problems of lack of the care-taking, the follow-up, and the advice that's should be provided by them to the village committee seriously such as lacking the explanation and transmission of knowledge about making a community plan. Because of the less experience among the village committee as a process lecturer, they had to make a community plan by themselves without a consultant nearby.

The development strategy comprised 4 steps: 1) searching for the problems and causes, 2) finding a solution, 3) following the strategic plan, and 4) follow-up and assessment by having plans, projects, activities, sources of budget, undertakers, and the clear duration of operation. The village committee had higher knowledge and understanding in making a community plan after the implementation of development strategy than that before the implementation at the .05 level.

ภูมิหลัง

ในระยะตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) สังคมไทยได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางทุกภาคส่วน ส่งผลให้ประเทศไทยเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันสูงขึ้นในหลายด้าน และสามารถปรับตัวรับกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง การมีงานทำ ความเข้มแข็งของชุมชน และความอบอุ่นของครอบครัวที่ส่งผลดีต่อความอยู่เย็นเป็นสุข อย่างไรก็ตามปัจจัยที่ยังเป็นอุปสรรค ได้แก่ ความสมานฉันท์ในสังคม สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศขาดความสมดุล ความเสี่ยงจากปัญหาเสียดินที่สูงขึ้น รวมถึงสุขภาพของคนไทยลดลงจากคุณภาพการศึกษาที่เป็นปัญหา คุณภาพชีวิตของคนไทยดีขึ้น มีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลาย และความยากจนลดลง แต่ต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพคนและสังคม การสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความโปร่งใสในการบริหารจัดการภาครัฐ รวมทั้งการสนับสนุนให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรมและการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2556 : 1)

การพัฒนาคนโดยส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ การสงวนบำรุงรักษาและประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล การส่งเสริมบำรุงรักษาและคุ้มครอง

คุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดการะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน ความตื่นตัวต่อแนวคิดด้านประชาสังคมตามยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศ ด้วยการมีส่วนร่วมในการทำงานโดยใช้เวทีชาวบ้านที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมคิดร่วมทำกับทุกฝ่ายในลักษณะพหุภาคี ซึ่งเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้ (กระทรวงมหาดไทย, 2551 : 1)

การจัดทำแผนชุมชนหรือแผนพัฒนาหมู่บ้านในอดีตที่ผ่านมา จัดทำขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524 กำหนดแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาระดับต่างๆ การพัฒนาชนบทต้องดำเนินการที่หมู่บ้าน ซึ่งในหมู่บ้านมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นฐานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขปรับปรุงฉบับที่ 11 พ.ศ. 2551 ให้มีอำนาจหน้าที่ในการให้คำปรึกษาหารือ และช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่ โดยมีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 ข้อ 4 ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และใช้แผนเป็นข้อมูลในการจัดทำคำของบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2553, หน้า 3) ซึ่งนับได้ว่าเป็นกระบวนการเสริมพลังให้ชุมชนท้องถิ่นมีพลังความเข้มแข็งความสามารถ มีพัฒนาการกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่ระดับรากหญ้าสามารถปรับตัวรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน

แผนชุมชนหรือแผนพัฒนาหมู่บ้าน เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาของชุมชนโดยใช้ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันโดยผ่านการจัดทำแผนชุมชนหรือแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตามบริบทของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันไป หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องมุ่งให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความสามารถในการจัดการปัญหาชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน ดังนั้น คนในชุมชนจึงต้องร่วมมือกันค้นหาสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบ เพื่อให้รู้จักตัวเอง กำหนดทิศทางการพัฒนาด้วยตนเอง สามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสถานการณ์ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการเชื่อมประสานกับภาคีเครือข่ายการพัฒนาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อการขอรับสนับสนุนงบประมาณและด้านวิชาการหรือประเด็นอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

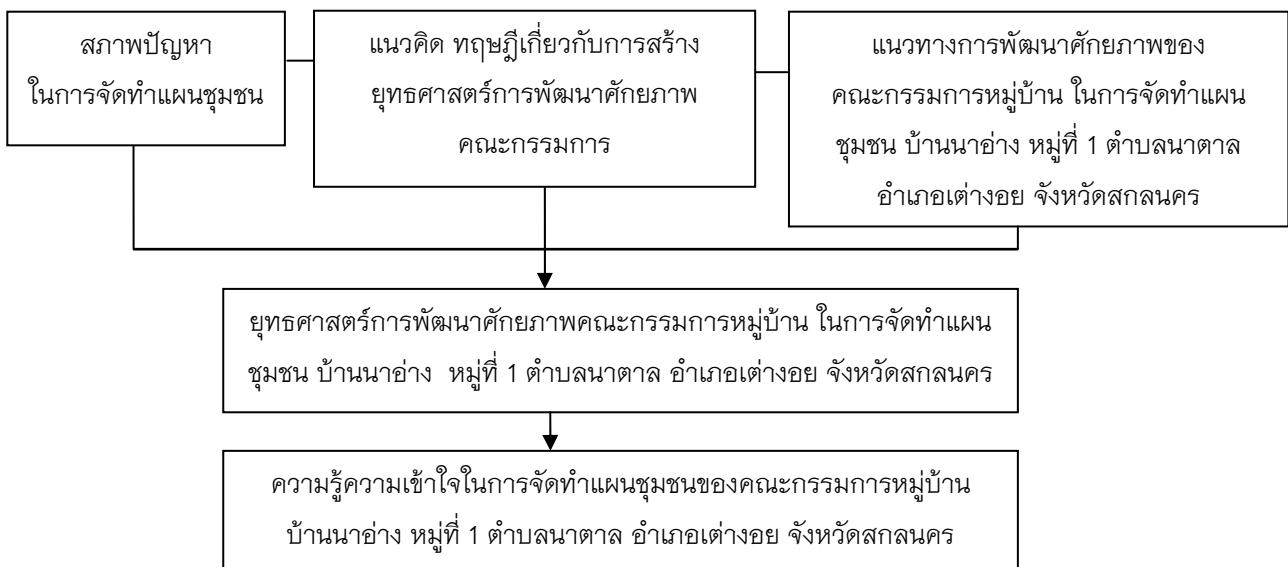
บ้านนาอ่าง หมู่ที่ 1 ตำบลนาตาล อำเภอดงอระ แสง จังหวัดสกลนคร เป็นหมู่บ้านบริวารรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับ “พออยู่ พอกิน” ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ดังกล่าว พบว่า ชุมชนมีการดำรงตนภายใต้กรอบจริตประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม ถึงแม้ชุมชนจะเป็นหมู่บ้านบริวารรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ แต่ยังไม่ตอบสนองต่อการยอมรับแนวคิดด้านการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชนท้องถิ่นมากนัก คณะกรรมการหมู่บ้านไม่เห็นความจำเป็นสำคัญของการจัดทำแผนชุมชนด้วยตนเอง ส่งผลให้แผนชุมชนหรือแผนพัฒนาหมู่บ้าน ไม่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาการจัดทำแผนชุมชนของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านนาอ่าง หมู่ที่ 1 ตำบลนาตาล อำเภอดงอระ แสง จังหวัดสกลนคร เพื่อหาแนวทางร่วมกันในการพัฒนาขีดความสามารถของคณะกรรมการหมู่บ้านในการจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพ ด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันโดยผ่านการจัดทำแผนชุมชนหรือแผนพัฒนาหมู่บ้าน เป็นชุมชนรากหญ้าที่มีการจัดการตนเองอย่างเข้มแข็ง เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมกับการเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นทั้ง ในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน ให้เข้มแข็งสามารถพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้ก้าวหน้าต่อไป เพื่อประโยชน์สุข ที่ยั่งยืนของสังคมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปัจจุบัน

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดทำแผนชุมชนของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านนาอ่าง หมู่ที่ 1 ตำบลนาตาล อำเภอดงอวย จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการจัดทำแผนชุมชนบ้านนาอ่าง หมู่ที่ 1 ตำบลนาตาล อำเภอดงอวย จังหวัดสกลนคร
3. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนชุมชน ระหว่างก่อนและหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านนาอ่าง หมู่ที่ 1 ตำบลนาตาล อำเภอดงอวย จังหวัดสกลนคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาสภาพปัญหา 2) การสร้างและวิพากษ์ยุทธศาสตร์การพัฒนา 3) การทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา 4) การถ่ายทอดและเผยแพร่ยุทธศาสตร์ การพัฒนา

กลุ่มเป้าหมาย

คณะกรรมการหมู่บ้านที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำแผน บ้านนาอ่าง หมู่ที่ 1 ตำบลนาตาล อำเภอดงอวย จังหวัดสกลนคร จำนวน 11 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

- 1) แบบสัมภาษณ์ 2) การสนทนากลุ่ม 3) แบบประเมินยุทธศาสตร์ และ 4) แบบทดสอบ

วิธีรวบรวมข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา
2. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Workshop) สนทนากลุ่ม เพื่อสร้างและวิพากษ์ยุทธศาสตร์การพัฒนา
3. ดำเนินการทดสอบความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

2.1 ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) แบบการแจกแจงความถี่ (Frequency) ด้วยค่าร้อยละ (Percentage) แบบการวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง (Central Tendency) ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และการวัดการกระจาย (Measure of Variation) ด้วยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.2 ใช้สถิติอ้างอิง (Inference Statistic) แบบพารามิเตอร์ (Parametric Inference) ด้วยการแจกแจงแบบที (t-test: Paired – Samples Test) ชนิด Dependent Samples โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติการทดสอบที่ระดับ .05

สรุปผลการวิจัย

1. **ศึกษาสภาพปัญหาการจัดทำแผนชุมชน** พบว่าสภาพปัญหาเกิดจาก 2 ด้าน คือ 1) คณะกรรมการหมู่บ้าน ขาดการเรียนรู้ ขาดแรงจูงใจการมีส่วนร่วม ขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะการเขียนแผนชุมชนไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของแผนชุมชน วัสดุอุปกรณ์บุคลากรไม่เพียงพอ การกิจการหาเลี้ยงครอบครัว และ 2) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ไม่ชี้แจงทำความเข้าใจ ไม่ร่วมปรึกษาหารือการจัดทำแผนชุมชน ชี้นำสภาพปัญหาและดำเนินการเขียนแผนชุมชนเอง ไม่มีความชำนาญในการเป็นวิทยากรกระบวนการ และระบบการเบิกจ่ายงบประมาณ ความต้องการและแนวทางแก้ปัญหาการ 1. ด้านคณะกรรมการหมู่บ้าน มีแนวทาง ดังนี้ 1) การพัฒนาคน ควรจัดกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ การฝึกอบรมสร้างทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์แบบสร้างสรรค์ การแสดงความคิดเห็น การเสวนากลุ่ม การจัดเวทีชาวบ้าน การปรึกษาหารือ การค้นหาปัญหาหมู่บ้าน ทบทวนข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของหมู่บ้าน เป็นต้น 2) การพัฒนาทรัพยากร ควรจัดกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรชุมชน 3) การพัฒนาความรู้ ควรส่งเสริมสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นผนวกกับความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศยุคปัจจุบัน เป็นการปรับกระบวนการทัศน์ด้านวิถีคิด วิถีปฏิบัติ ทักษะการเรียนรู้เพื่อให้รู้จักตนเอง รู้จักโลกและสังคมภายนอกหมู่บ้าน 2. ด้านเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มีแนวทางดังนี้ 1) การสร้างเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมีบทบาทหน้าที่หลักในการพัฒนาคน การพัฒนาทรัพยากร และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน 2) การปฏิบัติงานในเชิงรุก ควรปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ทุ่มเทศความรู้ความสามารถด้วยความจริงใจ เข้าถึงคณะกรรมการหมู่บ้าน 3) การสร้างเสริมความเข้าใจอันดีต่อกัน ควรชี้แจงรายละเอียดข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจกับคณะกรรมการหมู่บ้านถึงกระบวนการ ขั้นตอน ความสำคัญและประโยชน์ของแผนชุมชน บทบาท หน้าที่และภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ที่จะต้องมีการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างภาคประชาสังคมและภาครัฐ

2. **สร้างและวิพากษ์ยุทธศาสตร์การพัฒนา** ยุทธศาสตร์การพัฒนา องค์ประกอบ ดังนี้

ชื่อยุทธศาสตร์ : ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการจัดทำแผนชุมชน บ้านนาอ่าง ตำบลนาตาล อำเภอดงออย จังหวัดสกลนคร

แนวคิดและหลักการ : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสหวิทยาของแนวคิด ทฤษฎี หลักการทางสังคมศาสตร์ที่ให้ความหมายและแนวทางพัฒนาที่แตกต่างตามบริบทสังคม วัฒนธรรม ชุมชน และกาลเวลา ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ การพัฒนาชุมชน การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการถอดบทเรียน จึงถูกนำมาใช้พัฒนาขีดความสามารถเพื่อให้มีศักยภาพในการจัดทำแผนชุมชนอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เป้าหมาย : เป้าหมายเชิงปริมาณ คณะกรรมการหมู่บ้าน ที่ได้รับการแต่งตั้งให้รับผิดชอบในการจัดทำแผนชุมชน เป้าหมายเชิงคุณภาพ มุ่งพัฒนาคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตระหนักถึงความสำคัญของแผนชุมชน สามารถสะท้อนกลับกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปสู่การจัดการหมู่บ้าน/ชุมชนตนเอง โดยผ่านแผนชุมชนที่จัดทำด้วยตนเอง ที่เป็นผลจากยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการหมู่บ้าน

กระบวนการปฏิบัติงาน : 1) การค้นหาปัญหาและสาเหตุปัญหาการจัดทำแผนชุมชน 2) การหาแนวทางแก้ปัญหา 3) การปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ และ 4) การติดตามและประเมินผล

แผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ : แผนปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการจัดทำแผนชุมชน บ้านนาอ่าง ตำบลนาตาล อำเภอดงโขง จังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนการปฏิบัติการ คือ ขั้นตอนที่ 1 การประชุมชี้แจง เพื่อให้ทราบความเป็นมาของโครงการ ความมุ่งหมายของโครงการ ขั้นตอนที่ 2 การอบรมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการจัดทำแผนชุมชน เพื่อฝึกทักษะการเขียนแผน (Hands-on Training) ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาดูงานหมู่บ้านต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จในการจัดทำแผนชุมชน ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลความรู้ความเข้าใจคณะกรรมการหมู่บ้าน ขั้นตอนที่ 5 การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory workshop) ถอดบทเรียนการอบรมเชิงปฏิบัติการและการศึกษาดูงานหมู่บ้านต้นแบบ และขั้นตอนที่ 6 การเขียนแผนชุมชน

แผนงาน โครงการ ประกอบด้วย 2 แผนงาน 2 โครงการ คือ 1) แผนงานเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ จำนวน 1 โครงการ คือ โครงการเสริมสร้างขีดความสามารถคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดทำแผนชุมชน 2) แผนงานการติดตามและประเมินผล จำนวน 1 โครงการ คือ โครงการนิเทศ ติดตามและประเมินผล

3. ทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา

การทดสอบความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนชุมชนของคณะกรรมการหมู่บ้าน พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเท่ากับ 18.36 และคะแนนเฉลี่ยหลังการใช้ยุทธศาสตร์พัฒนาเท่ากับ 24.73 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน และผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้าน มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนชุมชนหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาสูงกว่าก่อนการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ถ่ายทอดและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การพัฒนา พบว่า 1) เชิญคณะกรรมการหมู่บ้าน เข้าร่วมประชุมรับฟังผล การจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนา ศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้าน 2) จัดพิมพ์ยุทธศาสตร์พัฒนาศักยภาพของ คณะกรรมการหมู่บ้านฉบับสมบูรณ์ นำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบ 3) จัดทำบทสรุปสำหรับผู้บริหาร 4) จัดทำคู่มือ ฉบับย่อ กระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์พัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เป็น แนวทางปฏิบัติแก่หน่วยงานอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนในเรื่องของการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐควรปฏิบัติงานเชิงรุก ขยายรูปแบบวิธีการสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อกระตุ้นส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้หลากหลายมากขึ้น

1.2 ควรนำแผนพัฒนาชุมชนไปเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาตำบล แผนยุทธศาสตร์อำเภอ และแผนยุทธศาสตร์จังหวัด เพื่อรับการสนับสนุนทางวิชาการและงบประมาณ

1.3 การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ควรได้รับการทบทวนกระบวนการในการทำงาน เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยเน้นย้ำแนวความคิดพื้นฐานการจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ที่ต้องการให้ ได้แผนชุมชนสำหรับพึ่งตนเอง

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 ควรให้ความรู้สร้างเสริมความเข้าใจอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน เพื่อให้คนชุมชนมีความรู้ความ เข้าใจและได้รับข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์และส่งผลถึงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างภาครัฐและชุมชน

2.2 ควรมีการสร้างเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของภาครัฐและชุมชน โดยมีการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในเรื่องของบทบาทหน้าที่และความสำคัญของการมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชน รวมถึงความเข้าใจในกลไกหรือวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมแท้จริง

2.3 ควรมีการปรับปรุงและเพิ่มช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การกำหนดช่องทางที่ชัดเจนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน กระตุ้นให้มีการใช้สื่อที่มีความหลากหลายหรือจัดให้มีสื่อท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน และจัดให้มีแหล่งเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ความคืบหน้าของงานต่างๆ ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเป็นธรรม

2.4 ควรให้มีการจัดตั้งองค์กรกลางขึ้นมาเพื่อประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยประชาชนในพื้นที่และนอกพื้นที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในอำเภอหรือข้าราชการภายนอกพื้นที่

3. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาสภาพปัญหาของทุกภาคส่วน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนชุมชนเพื่อจะได้นำสู่การปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.2 ควรศึกษาในเชิงการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบและความน่าเชื่อถือในการนำผลการวิจัยไปอ้างอิง หรือการดำเนินการปฏิบัติต่อไป ทั้งนี้เพื่อสิทธิและผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของประชาชนในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. โครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและเอาชนะความยากจน. [ออนไลน์]

<http://pattana-thai.nesdb.go.th/> เข้าถึงข้อมูล เมื่อ 8 กรกฎาคม 2554. 2554.

กระทรวงมหาดไทย. ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการ พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ : สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย. 2551.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). กรุงเทพฯ, 2550.

นิชชา มณเฑียรรัตน์. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในกระบวนการแผนชุมชน ตำบลบ้านवान อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ ปร.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2554.

ประวิทย์ ออกตัน. บทบาทของผู้นำกลุ่มต่างๆ ในการจัดทำแผนชุมชน กรณีศึกษา อำเภอบึงสามพัน จังหวัดลำพูน. การค้นคว้าแบบอิสระ ปร.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550.

สุพานี สฤษฏ์วานิช. การบริหารเชิงกลยุทธ์ แนวคิดและทฤษฎี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. นโยบายธุรกิจและการบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : ซีระฟิล์ม และไซเท็กซ์, 2542.

Nonaka, kujiro and Takeuchi, Hirotaka. Classic work : Theory of Organizational Knowledge Creation. In Morey, D., Maybury, M.T. and Thursingham, B.M. Knowledge Management: Classic and Contemporary Work. Mass: The MIT Press, 2000.

